

Przegląd polskich nowości wydawniczych

Anna Stanis

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

Bibliotekarstwo. Pod red. Anny Tokarskiej. Warszawa: Wydaw. SBP, 2013, ss. 727. Seria „Nauka – Dydaktyka – Praktyka” 144. ISBN 978–83-614–95-2

Obszerna monografia poświęcona bibliotekarstwu i kierunkom jego rozwoju opracowana została przez liczny zespół autorów, wybitnych specjalistów dziedziny, bibliotekarzy i bibliotekoznawców reprezentujących różne środowiska bibliotekarskie. Jest to pierwsze od wielu lat tak obszerne kompendium wiedzy na temat bibliotekarstwa i powiązanych z nim: bibliotekoznawstwa, bibliologii i informatologii. Do tej pory, jak podaje autorka wstępu i redaktor tomu Anna Tokarska, ukazały się dwa całościowe opracowania naukowe z tej dziedziny: *Bibliotekarstwo naukowe* pod red. Adama Łysakowskiego (1956) oraz dwukrotne wydania *Bibliotekarstwa* pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego (1994, 1998). Do całościowych opracowań, choć o nieco innym charakterze, można zaliczyć także ukazujące się od 2002 r. *Vademecum bibliotekarza* pod red. Lucjana Bilińskiego zawierające praktyczne informacje dla bibliotekarzy. Monografia *Bibliotekarstwo* „adresowana jest do studentów kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, studiów kształcących bibliotekarzy na kierunkach odwołujących się do dorobku bibliologii i informatologii, bibliotekarzy praktyków a także do osób doksztalających się w zakresie bibliotekarstwa i zainteresowanych tą tematyką (ze wstępu)”. Intencją autorów książki było zainspirowanie czytelników do indywidualnych, szczegółowych i systematycznych poszukiwań w dziedzinie bibliotekarstwa, które pod wpływem nowych technologii rozwija się niezwykle dynamicznie.

Treść książki zawarto w sześciu modułach/rozdziałach w porządku wynikającym z propozycji modułowego kształcenia na studiach bibliotekoznawczych. Moduły poświęcono: podstawom wiedzy o bibliotece, organizacji i zarządzaniu zasobami, organizacji informacji w bibliotece, organizowaniu dostępu do informacji, usługom bibliotecznym i użytkownikom bibliotek, zarządzaniu biblioteką i jej wizerunkiem.

W pierwszym module opracowania omówiono zagadnienia podstawowe dla dziedziny: terminologię, podstawy prawne funkcjonowania bibliotek w Polsce, typologię bibliotek i ich miejsce w systemie kultury, zagadnienia metodologii badań bibliotekoznawczych, różne koncepcje bibliotekoznawstwa i jego miejsca wśród innych dyscyplin. W modułach II do V przedstawiono szczegółowe zagadnienia bibliotekarstwa w porządku odpowiadającym trzem podstawowym funkcjom biblioteki: gromadzeniu, opracowaniu i udostępnianiu zbiorów. Omówiono politykę gromadzenia, selekcji, ochrony i konserwacji zbiorów i ważny problem digitalizacji zbiorów i funkcjonowania bibliotek cyfrowych. Obszerne moduł III poświęcono organizacji informacji w bibliotece – formalnej i treściowej charakterystyce zasobu. We wstępie Anna Tokarska napisała „Wśród omawianych zagadnień wiele dotyczy wypracowanych już norm, zasad i standardów bibliotecznym, niektóre jednak nadal są omawiane w środowisku bibliotekarskim, zatem prezentowane tu opinie są stanowiskiem ich Autorów”.

Organizowanie dostępu do informacji, usługi biblioteczne i użytkownicy bibliotek są treścią modułów IV i V. Znalazły się tutaj zagadnienia dotyczące nowych technologii informacyjnych i mediów

w bibliotece a także wyszukiwania informacji w Internecie. Szczególną uwagę zwrócono na współpracę i tworzenie katalogów centralnych oraz badanie potrzeb informacyjnych, mających wpływ na kształtowanie usług świadczonych przez biblioteki. Wskazano również istotne znaczenie edukacji medialnej i informacyjnej. Moduł VI omawia zarządzanie biblioteką i jej wizerunek w społeczeństwie informacyjnym. Poruszono tu problemy zarządzania strategicznego biblioteką, zarządzania finansami, zasobami ludzkimi oraz sposoby pozyskiwania funduszy na działalność biblioteczną. Stwierdzono, że dla kształtowania wizerunku biblioteki szczególnie ważny jest marketing biblioteczny. Omówiono także nowe role bibliotekarzy i różne formy ich kształcenia. Osobne podrozdziały poświęcono etyce bibliotecznej i informacyjnej a także projektowaniu bibliotek.

Tekst kompendium uzupełniają: wykaz ważniejszych skrótów i akronimów; bibliografia opracowań ogólnych, encyklopedycznych, słowników i informatorów; wybór polskich czasopism bibliotekarskich i innych wydawnictw ciągłych; wybór serwisów internetowych; tematyczny słownik angielsko-polski; indeksy osobowy i przedmiotowy.

Nowatorski sposób ujęcia przedmiotu, krótkie streszczenia umieszczone na początku każdego modułu i bogaty aparat pomocniczy czynią tę pozycję niezwykle cennym źródłem wiedzy dla wszystkich bibliotekarzy i osób kształcących się w tym zawodzie.

Kisilowska Małgorzata, Jasiewicz Justyna: *Informacja zdrowotna. Oczekiwania i kompetencje polskich użytkowników. Raport z badań eksploracyjnych.* Współpraca Magdalena Paul. Warszawa: Wydaw. Uniwersytetu Warszawskiego, 2013, ss.166. ISBN 978-83-235-1280-6

Panująca powszechnie moda na zdrowy styl życia sprzyja różnym formom poszukiwania informacji o zdrowiu. W literaturze fachowej brakuje analiz potrzeb i sposobów wyszukiwania informacji zdrowotnych. Lukę tę wypełnia publikacja, w której opisano przeprowadzone badania dotyczące informacyjnych kompetencji zdrowotnych współczesnych Polaków. Badaniu poddano 170 respondentów, obierając za cel badań dokonanie wstępnego rozpoznania zachowań informacyjnych dotyczących zdrowia. Książka zawiera raport z badań eksploracyjnych przeprowadzonych między lipcem a październikiem 2012 roku wśród pacjentów warszawskich przychodni. W badaniach wykorzystano autorskie narzędzia badawcze. Tekst książki podzielono na trzy części: *krytyka literatury przedmiotu, przegląd dostępnych źródeł informacji zdrowotnej, badania eksploracyjne z wykorzystaniem metod badań społecznych.* Pierwsze dwa rozdziały poświęcono terminologii i definicjom informacyjnych kompetencji zdrowotnych, przedstawiono kierunki rozwoju najważniejszych tendencji badawczych i określono tematykę badań zdrowotnych kompetencji informacyjnych pacjentów. Zgodnie z założonymi etapami badań przeanalizowano liczne elektroniczne źródła informacji zdrowotnej. Interpretacji i omówienia wyników badań eksploracyjnych dokonano w rozdziale ostatnim, gdzie omówiono wykorzystane metody i narzędzia badawcze.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że podstawowym źródłem poszukiwań informacyjnych na temat zdrowia jest Internet. Motywacją do rozpoczęcia poszukiwań są kłopoty ze zdrowiem własnym lub najbliższych. Nie stosuje się wyszukiwania zaawansowanego a poziom umiejętności respondentów w zakresie formułowania zapytań informacyjno-wyszukiwawczych jest średni albo niski. Respondenci poszukiwali głównie wiedzy na temat poszczególnych chorób lub leków.

Opis tych unikalnych badań pozwolił uzyskać materiał wstępny na podstawie którego można zaprojektować szczegółowe badania informacyjnych kompetencji zdrowotnych wybranych grup użytkowników. Kontynuacja badań wydaje się być konieczna. Do publikacji dołączono kwestionariusz ankiety i obszerną bibliografię.

Stachowiak Beata: *Technologie informacyjno-komunikacyjne w funkcjonowaniu uczelni wyższych. Wybrane konteksty.* Toruń: Wydaw. Nauk. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2012, ss. 208. ISBN 987-83-231-2930-1

Książka ta poświęcona jest tematyce przemian technologicznych w edukacji, a w szczególności w szkołach wyższych, spowodowanych rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Szkoła wyższa, zdaniem autorki, powinna inicjować przemiany i propagować nowe rozwiązania technologiczne. Ze względu na zróżnicowany obszar zastosowań technologii informacyjno-komunikacyjnych autorka dokonała analizy badań z dwóch perspektyw. Pierwszy punkt widzenia dotyczy działalności uczelni, drugi – użytkownika. W działalności uczelni wyodrębnione zostały trzy płaszczyzny: zarządzanie, badanie oraz kształcenie, którym poświęcono odpowiednio trzy pierwsze rozdziały.

W kolejnym rozdziale autorka przedstawiła założenia metodologiczne badań własnych: podstawy teoretyczne, hipotezy badawcze, metody, techniki i organizację. Badania przeprowadzono wśród studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Porównując wyniki badań z lat 2009–2012, autorka potwierdziła tezę, że studenci biorący udział w badaniach doskonale odnajdują się w społeczeństwie informacyjnym. Posiadają oni sprzęt komputerowy i aż 99% z nich potwierdza dostęp do Internetu. Paradoksalnie, na co autorka zwróciła uwagę, nastąpił spadek czytelnictwa wśród studentów (mniej osób korzysta z katalogów bibliotecznych i czasopism online, a studenci rzadziej korzystają z bibliotek cyfrowych).

Ostatni rozdział poświęcono funkcjonowaniu uczelni w społeczeństwie informacyjnym, poddając to ocenie studentów. Z badań wynika, że ankietowani nie oceniają wysoko ani uczelni, w zakresie wyposażenia, ani nauczycieli akademickich w zakresie korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Przyczyn takiego stanu rzeczy autorka upatruje m. in. w niedostatecznym finansowaniu szkolnictwa wyższego, a także braku przygotowania pedagogicznego wśród młodych nauczycieli akademickich. Na podstawie badań własnych autorka stwierdza, że jeszcze zbyt wielu studentów należy do digitariatu (osoby umiejące korzystać z nowych technologii i selekcjonować informacje) a niewielu jest tych, których można zaliczyć do kognitariatu (osoby przekazujące i przetwarzające informacje, umiejące ją programować i kontrolować)¹. Publikację uzupełnia aneks w postaci kwestionariusza ankiety z 2009 r. i obszerna bibliografia tematu.

Ćwikowski Przemysław: *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA. Część 5. Opis przedmiotowy dokumentów na temat wojen i wojskowości.* Warszawa: Wydaw. SBP, 2013, ss. 163. Seria „Formaty, Kartoteki” 22. ISBN 978-83-64203-11-4

W serii „Formaty, Kartoteki” ukazała się piąta część² podręcznika *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA* pod red. Jądwi Woźniak-Kasperek. Poświęcono ją opracowaniu piśmiennic-

¹ Autorka nawiązuje do klasyfikacji społeczeństwa informacyjnego, gdzie najniższą klasą jest lumpenproletariat (telewizyjny proletariatus, korzystający głównie z telewizji i telefonu, nie umiejący selekcjonować informacji), średnią jest digitariat (tzw. proletariatus społeczeństwa informacyjnego), a najwyższą kognitariatus (multimedialna artystokracja wiedzy). Więcej na temat klasyfikacji pisali m.in. Umberto Eco, Krzysztof Brazda, Janusz Morbitzer [przyp. red.].

² Do tej pory ukazały się następujące części: Teresa Głowacka: *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA. Część 1. Analiza dokumentu i jego opis przedmiotowy.* Warszawa, 2003; Anna Bober, Danuta Patkaniowska: *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA. Część 2. Opis przedmiotowy dokumentów z dziedziny literatury.* Warszawa, 2005; Barbara Majchrowska: *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA. Część 3. Opis przedmiotowy dokumentów z zakresu językoznawstwa.* Warszawa, 2007; Grażyna Wilczyńska: *Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA. Część 4. Opracowanie piśmiennictwa z zakresu teologii i religioznawstwa.* Warszawa, 2009.

twa z zakresu wojen i wojskowości. Język haseł przedmiotowych KABA stosowany przez prawie 100 bibliotek naukowych w Polsce zawiera duży zasób słownictwa związanego z tą tematyką. W podręczniku omówiono słownictwo jhp KABA i jego wykorzystanie w toku opracowania przedmiotowego dokumentów z zakresu wojskowości. Podręcznik składa się z dwóch części. W pierwszej z nich zaprezentowano słownictwo na temat wojen, wojskowości, sił zbrojnych i nauki wojennej. W trzech rozdziałach szczegółowo omówiono typy haseł, ich budowę i relacje z innymi hasłami. Przedstawiono tematy i określniki rzeczowe, geograficzne, chronologiczne i formy dotyczące tematyki wojskowej oraz ich odzwierciedlenie w formacie MARC 21. Zasób słownictwa przedstawiono zgodnie ze stanem kartoteki wzorcowej języka KABA z marca 2013 r. W drugiej części przedstawiono zasady stosowania jhp KABA do prac poświęconych zagadnieniom szczegółowym, m.in.: działaniom wojennym, polityce wojskowej, ruchowi oporu, zbrodniom wojennym, stratom wojennym, militarium, źródłom do dziejów wojskowości i różnym rodzajom dokumentów.

Podręcznik, podobnie jak jego poprzednie części, przeznaczony jest dla początkujących użytkowników jhp KABA, jednak analiza opisów przedmiotowych w katalogu NUKAT (a właściwie różnic w tematowaniu) potwierdza przydatność podręcznika także dla osób zaawansowanych w wykorzystaniu tego języka. Podręcznik ilustrowany jest wieloma przykładami stosowania języka KABA w opracowaniu przedmiotowym konkretnych dokumentów, co z pewnością jest cenną pomocą dla osób katalogujących książki poświęcone szeroko rozumianej wojskowości. Warto wspomnieć, że źródłem tworzenia słownictwa KABA i zasad jego stosowania jest m. in. jhp RAMEAU, stosowany w Bibliotece Narodowej we Francji, w którego to podręczniku wojnom i siłom zbrojnym poświęcono odrębne rozdziały, opracowano także dwie listy określników stosowanych do tworzenia haseł z dziedziny wojskowości. W podręczniku znajduje się również obszerny indeks haseł przedmiotowych użytych w tekście oraz w przykładach.

Mierzecka-Szczepańska Anna: *Badania zachowań informacyjnych*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2013, ss. 232. Seria „Nauka – Dydaktyka – Praktyka” 146. ISBN 978–83–64203–04–6

Szybkie tempo rozwoju badań naukowych i idący za tym gwałtowny wzrost piśmiennictwa naukowego stymuluje badania nad udoskonalaniem narzędzi wyszukiwawczych i jakości procesu wyszukiwania. W serii „Nauka-Dydaktyka-Praktyka” ukazała się pozycja poświęcona badaniom zachowań informacyjnych w kontekście wyszukiwania informacji. Analiza efektów tych badań przyczynia się do poprawy jakości wyszukiwania.

Książka obejmuje trzy rozdziały: w rozdziale pierwszym przedstawiono stan badań nad zachowaniami informacyjnymi, szczegółowo omawiając piśmiennictwo polskie i zagraniczne poświęcone temu tematowi. Zdefiniowano również podstawowe pojęcia i terminy odnoszące się do obszaru badań. W rozdziale drugim omówiono wyniki dotychczasowych badań i przeanalizowano różne modele zachowań informacyjnych. Efektem tej analizy było określenie czynników mających wpływ na zachowania informacyjne. W rozdziale trzecim opisano badania przeprowadzone przez autorkę na wydziale historycznym UW, zawężając pole badawcze tych badań do zachowań informacyjnych humanistów. Obszerne podsumowanie zawarte w zakończeniu omawia metodę i rezultaty przeprowadzonych badań.

Treść książki uzupełniają bogaty aparat pomocniczy: ilustracje, tabele, obszerna bibliografia oraz trzy aneksy: pierwszy – charakteryzujący bazy piśmiennictwa naukowego wykorzystane w kwerendach, drugi – zawierający kwestionariusze wywiadów oraz trzeci – opisujący szczegółowe wyniki badań.

Książka adresowana jest do osób, jak podaje autorka we wstępie, które interesują się teorią zachowań informacyjnych oraz do osób mających wpływ na ofertę usług informacyjnych dla środowiska naukowego, ale z pewnością zainteresuje szersze grono czytelników, ponieważ przedstawia zagadnienia, których dotąd nie omawiano w polskiej literaturze przedmiotu.

Stowarzyszenie EBIB opublikowało kilka broszur informacyjnych o open access. Ich wersje elektroniczne dostępne są na stronie WWW Stowarzyszenia EBIB w zakładce „Wydawnictwa Zwarte” oraz na stronach Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej. Pierwszą z tych broszur-przewodników, o której chcę więcej napisać, jest:

Klaudia Grodecka: *Udane projekty open access w Polsce. Studia przypadków.* Toruń: Wydaw. Zwarte Stowarzyszenia EBIB pod red. Bożeny Bednarek-Michalskiej, 2013, ss. 39. Broszura opublikowana na licencji Creative Commons. ISBN 978–83-63458–05-8

Wersja elektroniczna: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/wydawnictwa_zwarte/article/view/141/272

Jest to broszura o charakterze przewodnika, opisująca trzy ostatnie lata (2010–2013) działań na rzecz otwartej nauki w Polsce. Opisano dynamiczny rozwój tych działań w środowiskach naukowych, bibliotecznych, rządowych i pozarządowych, zwracając uwagę na szereg powstałych programów, założeń i rekomendacji wspomagających rozwój otwartej nauki. W przewodniku opisano projekty, których celem jest promowanie, upowszechnianie i wdrażanie polityki Open Access w Polsce.

W pierwszej części publikacji omówiono projekty instytucjonalne, w ramach których powstały repozytoria, posługując się przykładami uczelni wyższych, a w szczególności Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AMUR), Repozytorium Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Repozytorium Politechniki Krakowskiej, Repozytorium Otwartych Zasobów Edukacyjnych – Open AGH oraz Centralnym Repozytorium – CEON.

W drugiej części omówiono różne formy współpracy środowiska naukowego w zakresie open access, m. in. organizację Tygodnia Otwartej Nauki, Kursów do Samokształcenia nt. Otwartej Nauki, Międzynarodowych Konferencji Naukowych Open Access. Zaprezentowano także działania instytucji pozarządowych. Przewodnik uzupełnia informacja o tym, jak finansować otwarte projekty naukowe oraz wykaz najnowszych publikacji z zakresu Open Access w Polsce.

Kolejna broszura-przewodnik poświęcona otwartej nauce, to pozycja:

Paweł Szczęsny: *Otwarta nauka czyli dobre praktyki uczonych.* Toruń: Wydaw. Zwarte Stowarzyszenia EBIB, pod red. Bożeny Bednarek-Michalskiej, 2013, ss. 44. Broszura opublikowana na licencji Creative Commons. ISBN 978–83-63458–03-4

Wersja elektroniczna: http://kpbc.umk.pl/Content/81340/Szczesny_Otwarta_nauka.pdf

Jest to publikacja poświęcona idei otwartego dostępu do literatury naukowej, który jest ważnym elementem komunikacji naukowej. Autor w przejrzysty sposób definiuje podstawowe pojęcia związane z ideą Open Access (samo pojęcie ma niewiele ponad 10 lat), historię wolnego dostępu do publikacji, a także współczesne modele realizowania polityki otwartego dostępu do publikacji naukowych. Paweł Szczęsny omawia rolę Internetu w komunikacji naukowej, opisując zmiany, które zaszły w Sieci dzięki nowym technologiom. Z broszury możemy dowiedzieć się o płynących z otwartej nauki praktycznych korzyściach dla badaczy, instytucji i systemu finansowania badań, ale również o związanych z tym ograniczeniach. Osobny rozdział poświęcono realizacji idei otwartej nauki w Polsce. Publikację uzupełnia bibliografia tematu i krótki biogram autora, z którego możemy dowiedzieć się, że od lat zajmuje się on otwartością w badaniach naukowych, współpracuje z organizacją Creative Commons i amerykańskim Instytutem Społeczeństwa Otwartego (Open Society Institute). Ponadto jest członkiem grupy roboczej ds. otwartej nauki brytyjskiej Fundacji Otwartej Wiedzy (Open Knowledge Foundation). Od 2009 r. jest dyrektorem Instytutu Systemów – fundacji zajmującej się m.in. projektami dotyczącymi infrastruktury dostępu do wiedzy.

Nadesłano: 25.03.2014.